

עיונים לפרשת האזינו עפ"י הרמב"ם

מרכז מורשת הרמב"ם רח' התנאים 6 טבריה, משרדי המרכז רח' יוחנן בן זכאי 6 טבריה, טלפקס- 04-6790632

לשאלות, הערות והארות info@harambam.org.il

לעילוי נשמת אסתר בת רחמה

הרב שאולי גרינפלד

"ואמר אי אלהימו"

אם יוכלו להציל אתכם מידינו.

וכתב הרמב"ם בספר המצוות²:

"היא שהזהירנו מלשתות יין נסך. וזה לא בא בו כתוב נגלה בביאור³, אבל אמרו בע"ז⁴ "אשר חלב זבחימו יאכלו, ישתו יין נסיכם" מה זבח אסור, אף יין אסור".

הרי שהרמב"ם כתב, שהפסוק שלנו הוא מקור לאיסור שתיית יין נסך. ומבואר שלימוד זה שייך רק לפי פירוש רש"י, שהפסוק מדבר על יין שנוסך לע"ז, אבל לפירוש הרמב"ם שהפסוק מדבר על יין שנוסך על מזבח ה', אין בפסוק שלנו שום מקור לאיסור יין נסך⁵. ובאמת הרמב"ם שם השיג על הרמב"ם, וכתב שאין מקור מיוחד לאיסור יין נסך, אלא יש מקור לאסור כל תקרובת עבודה זרה, ומובא בגמ'⁶ מהפסוק⁷ "ויצמדו לבעל בעור ויאכלו זבחי מתים" מה מת אסור בהנאה, אף זבח נמי אסור בהנאה". והרי שהרמב"ם בספר המצוות, לשיטתו בפירושו על התורה.

יחס הרמב"ם להשתכרות

על כל פנים, מבואר ששיטת הרמב"ם, שהפסוק שלנו הוא המקור לאסור שתיית יין נסך. וכאן יש מקום לבחון את השקפת הרמב"ם בכלל על שתיית יין ושאר משקאות משכרים.

בהלכות יו"ט⁸, כתב לנו הרמב"ם הדרכה, כיצד לא נכון שתיראה סעודת החג:

כתוב בפרשה: "ואמר אי אלהימו, צור חסיו בו. אשר חלב זבחימו יאכלו, ישתו יין נסיכם, יקומו ויעזרוכם, יה עליכם סתרה".

המפרשים נחלקו בפירוש פסוקים אלו. רש"י פירש:

"אי אלהימו - עבודה זרה שעבדו. צור חסיו בו - הסלע שהיו מתכסין בו מפני החמה והצנה, כלומר שהיו בטוחין בו להגן עליהם מן הרעה. אשר חלב זבחימו - היו אותן אלהות אוכלים שהיו מקריבין לפנייהם ושותין יין נסיכם"

וביאור דבריו, ש'ואמר', הכוונה לקב"ה, שמדבר בלעג אל אומות העולם, ואומר להם, איפה האלוהים שלכם, שהייתם בוטחים בהם. שהייתם מאכילים אותם בזבחי הקרבנות שלכם, ומשקים אותם ביין שנשכתם לפנייהם. נראה אם עכשיו יקומו לעזור לכם מפני.

ואילו הרמב"ם כתב:

"ואמר אי אלהימו - **האויב** יאמר איה אלהי ישראל, כענין "למה יאמרו הגוים איה נא אלהיהם". אשר חלב זבחימו יאכלו - כי היו ישראל תדירים בעבודת הקרבנות והנסיכים מכל גוי לאלהיו".

והיינו שהרמב"ם פירש ההפך מרש"י, ש'ואמר' היינו האויב שלועג לעם ישראל, ואומרים להם, אתם הרבתם בקרבנות ונסיכים לפני האלוהים שלכם, עכשיו נראה

1 דברים ל"ב ל"ז-ל"ח.

2 לא תעשה קצ"ד.

3 כלומר, אין פסוק שהלאו הזה כתוב בו בפירוש.

4 כ"ט.

5 וכבר עמד על כך רבינו בחיי כאן, עיין שם.

6 שם.

7 תהילים כ"ו, כח.

8 ו, כ.

מבאר למה המלך צריך להיזהר מהיין: "פן ישתה וישכח מחקק, וישנה דין כל בני עני".

הרי שהשתייה תפריע למלך לקיים את חובתו לשפוט את העם בצדק.

נמצא, שהשכרות מבטלת את השמחה, מפסידה את החכמה, ומשבשת את האפשרות להפעיל שיקול דעת. אלו נימוקים כבדי משקל, ואחרי כל זה, בספר מורה נבוכים הרמב"ם¹⁴ מוריד את הכפפות לגמרי:

"אבל המסיבות לשתיית המשכרים תהיה חרפתם בעיניך יותר גדולה מהתקבצות בני אדם עירומים חשופי שת הנפנים ביום במקום אחד. באור הדבר, שהיציאה דבר הכרחי אין לאדם שום עצה לסלוקו, והשכרות- פעולת האדם הרע בבחירתו, וגנות גילוי הערווה מפורסם לא מושכל, והפסד הדעת והגוף מרוחקים בשכל, לפיכך ראוי לכל מי שהעדיף להיום אדם- שיתרחק מזה ואל ידבר בו כלל".

הרמב"ם רואה בשכרות, דבר מגונה יותר מגילוי הגוף ועשיית הצרכים בפרהסיא. אמנם זו התנהגות מגונה ביותר, אבל אחרי הכל עשיית הצרכים היא הכרח טבעי, וגנות אי הצניעות- אינה אלא משום שכך מוסכם, בלי קשר לאיזה שהוא הגיון. מה שאין כן אדם שמחליט להשתכר, שהרי שהוא בחר בשכלו לאבד את דעתו, ושאדם יחליט שהוא מאבד לעצמו את הדעת- וזהו דבר חמור עוד יותר!

סיכומו של דבר, אף שמה שאסרה התורה בפסוק זה, לפירוש רש"י והרמב"ם, הוא דווקא "יין נסיכם" של עבודה זרה, הרי שכל מי שרוצה להיות 'אדם', נראה לנכון לשמור נפשו משתייה משכרת. ונסיים בדברי הרמב"ם באיגרת¹⁵:

"והכשרים אצלי, לא ימצאו במקומות שתיית השכר!"

"כשאדם אוכל ושותה ושמח ברגל, לא ימשך בין ובשחוק וקלות ראש, ויאמר שכל מי שיוסיף בזה ירבה במצוות שמחה. שהשכרות והשחוק הרבה וקלות הראש- אינה שמחה אלא הוללות ושכלות, ולא נצטוונו על ההוללות והשכלות, אלא על השמחה, שיש בה עבודת יוצר הכל, שנאמר⁹: "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל", הא למדת שהעבודה בשמחה, ואי אפשר לעבוד את ה' לא מתוך שחוק, ולא מתוך קלות ראש, ולא מתוך שכרות".

הרמב"ם מתמודד מול טענה, שיש עניין להשתכר בחגים, שהרי יש בהם מצווה לשמוח. הרמב"ם משיב, שהאמת היא ההפך: אדם שיכור אינו אדם שמח. האמת היא, שאדם שרוצה לשמוח ברגל, ובכלל בכל השנה לעבוד את ה' בשמחה- חייב 'לשמור מרחק' משכרות וקלות ראש.

ובהלכות דעות¹⁰ תיאר לנו הרמב"ם איך מצופה שתיראה שתיית יין של אדם חכם: "כשהחכם שותה יין, אינו שותה אלא כדי לשרות אכילה שבמעיו. וכל המשתכר הרי זה חוטא ומגונה ומפסיד חכמתו. ואם נשתכר בפני עמי הארץ- הרי זה חילל את השם. ואסור לשתות יין בצהריים ואפילו מעט, אלא אם היה בכלל האכילה, שהשתייה שהיא בכלל האכילה אינה משכרת. ואין נזהרין אלא מיין שלאחר המזון".

הרמב"ם מלמד אותנו, שחכם שמשכר מפסיד חכמתו, מעבר להיותו חוטא ומגונה. הרי לנו שהשתייה לשכרה מגונה בכל השנה, ואף בחגים אינה מהווה **ביטוי** לשמחה, אלא להיפך- השכרות היא **ביטול** השמחה. בהלכות מלכים¹¹, מורה לנו הרמב"ם, שההתנגדות לשכרות אינה רק כשמדובר ב'אזרח הפשוט', אלא גם במלך:

"המלך אסור לשתות דרך שכרות שנאמר¹²: "אל למלכים שתו יין". אלא יהיה עוסק בתורה ובצרכי ישראל ביום ובלילה שנאמר¹³ "והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו". הפסוק שאחרי הפסוק שהביא הרמב"ם,

14 חלק ג פרק ח'.
15 אגרות הרמב"ם (הרב יצחק שילת) עמ' ת"ל.

9 דברים כ"ח, מ"ז.
10 ה, ג.
11 ג, ה.
12 משלי ל"א, ד.
13 דברים י"ז, י"ט.